

Romain Van Eenoo

De Brugse pers en de Vlaamse Beweging, 1849-1857

In juli 2002 verdedigde Gevert H. Nörtermann aan de 'Facultät für Geschichte und Philosophie der Universität Bielefeld' zijn 'Dissertation' met als titel *Im Spiegelkabinett der Historie. Der Mythos der Schlacht von Kortrijk und die Erfindung Flanderns im 19. Jahrhundert*¹. Die studie vormt een belangrijk moment in de historiografie van de Vlaamse Beweging. Hierin kende hij aan de evolutie van de 'Vlaamse Beweging' in de Europese 'Nationalismusforschung' een bijzondere positie toe. 'Einen eigentümlichen blinden Fleck der Forschung bildet jedoch Belgien, hinsichtlich dessen es allenfalls Ansätze gibt, die nationalen Erinnerungsorte auszuloten. Dies ist umsu erstaunlich, als Belgien im Rahmen der viel europäischen Sonderwege zur modernen Staatlichkeit einen ganz besonderen und interessanten Fall darstellt.' In zijn betoog neemt de 'Breydelbeweging', de dubbele inhuldiging van het standbeeld van Jan Breydel en Pieter de Coninck te Brugge en de verspreiding van de herdenking van 1302 een centrale plaats in. Zijn vierde hoofdstuk: 'Die Inszenierung des Mythos in Fest und Denkmal in Brügge und in Flandern (1867-1910)' dat ongeveer een vierde van zijn studie beslaat, is zelfs helemaal aan die gebeurtenissen gewijd. Verder bewijst hij uitstekend op de hoogte te zijn van de evolutie van de Vlaamse Beweging. Hij nam ook de voornaamste eigentijdse periodieken en kranten door en betrok in zijn zoektocht de archiefdepots van Antwerpen, Brugge, Gent en Kortrijk. Nooit eerder werd de problematiek betreffende de Vlaamse Beweging met dergelijke ernst en grondigheid op een internationaal forum getild. Zijn stellingen zullen ongetwijfeld nog geruime tijd het voorwerp van instemming, bevraging of betwisting uitmaken.

Vandaar dat we aan de verleiding niet konden weerstaan om enig

1 Berlin, Logos Verlag, 2002, 492 p.

voorbehoud te maken in verband met enkele van zijn uitspraken. Het viel ons op dat sommige niet altijd strookten met ons vroeger onderzoek. Die verschillen werden duidelijk veroorzaakt door de aard van het gebruikte bronnenmateriaal: Nörtermann steunde zijn onderzoek vooral op literaire bronnen, wij maakten uitsluitend gebruik van de pers. Het leek ons niettemin interessant om beide aspecten even met elkaar te confronteren.

De bewuste passussen luiden:

– Am Beispiel von Conscience, insbesondere der Vorworte zu seinen ersten drei Veröffentlichungen aus den Jahren 1837/1838, lässt sich aber auch demonstrieren, dass dabei etwas Neues entstand: die Idee eines flämischen Volkes innerhalb des belgischen Staates. Das schon etwas früher von den Flaminganten formulierte Argument, dass die Sprache die Grundlache der Nation bilde, wurde bei ihm im Vorwort zum 'Leeuw' dahingehend konkretisiert, dass die flämische Sprache die Grundlage des flämischen volkes in Abgrenzung von den Wallonen sei (p. 454).

... Aber dennoch lässt sich eine flämische Geschichte konstruieren oder erzählen, in der sich 'Flandern' sukzessive als historisches Subjekt konstituiert, wobei die entscheidende 'Fort-schritte' so zu charakterisieren sind: erstens die Formulierung des 'Vlaamsche ideaal' in den 1830er Jahre; zweitens, dessen Popularisierung durch Literatur und politische Agitation, vor allem in der durchweg 'vlaamsgezinde' flämischen Presse, durch das weitverzweigte Vereinswesen im 19. Jahrhundert und eben die 'Guldensporenvieringen', drittens, die ersten Sprachgesetze zwischen 1873 und 1898.... (p. 458).

– Insofern ware es verkürzt, den Konflikt zwischen Flamen und Wallonen auf einen Sprachenstreit zu reduzieren. Makroökonomische Fragen der Verteilung staatlicher ressourcen wie auch der individuelle Zugang zum öffentlichen Dienst oder zu Leistungsfunktionen in der Privatwirtschaft haben zumindest im 20. Jahrhundert eine zunehmend wichtigere Rolle gespielt.

Andererseits war aber die ganze Logik der flämischen Identitätskonstruktion eine kulturelle und eine ethno-nationalistische, basierend auf der Sprache und der glorreichen flämischen Vergangenheit (p.458).

Die stellingen zijn trouwens niet helemaal nieuw. Ook L. Gevers in haar synthetisch overzicht *Geschiedenis van de Vlaamse beweging* kwam tot hetzelfde besluit: 'In enkele decennia voltrok zich de evolutie van Belgisch-patriottische beweging voor de volkstaal naar een V.B. [Vlaamse Beweging]. Omdat ze de taal als het voornaamste kenmerk van haar nationaliteit beschouwde kon ze immers moeilijk volhouden dat het Vlaams de taal van het ganse Belgische volk was. Met het ontstaan van de V.B. groeide heel spoedig ook het bewustzijn van een Vlaams-Waalse tweeledigheid in België die mettertijd zou verscherpen tot een tegenstelling².

Van onze kant zijn we niet overtuigd dat alleen de talentegenstelling en de kennis van het verleden geleidelijk de grenslijn hebben bepaald tussen Wallonië en Vlaanderen. Dat besef bestond al van veel vroeger. We stelden immers vast dat economische overwegingen, en dat bijna vanaf 1830, in de 'flämische Identitätskonstruktion' een niet te verwaarlozen rol hebben gespeeld. Vandaar dat we moeilijk geloven, met uitsluitend de casus Brugge voor ogen, dat de 'Fortschritte' zich trapsgewijze hebben voorgedaan.

We steunen ons op volgende overwegingen. Bij een onderzoek naar de reactie van de Brugse pers op de economische crisis van vorige eeuw (1830-1848) stelden we vast 1. dat er bijna geen enkel aspect van het economische leven te noemen viel waarop de pers niet reageerde in de vorm van een tweeledigheid: Vlaanderen versus de Walen (wegen, handelsverdragen, steun aan de nijverheid, verdeling der belastingen...); 2. dat alle kranten het zeer regelmatig hadden over 'Les Flandres, La Flandre, les Flamands' - 'Vlaanderen, Vlamingen'. De tegenpool werd steeds gevormd door 'de Walen, les provinces wallonnes, de Waalse provincies'... Hierbij dient opgemerkt dat het niet uit te maken was of de kranten het huidige Vlaanderen voor ogen hadden dan wel 'de Vlaanderens' hetzij West- en Oost-Vlaanderen; 3. dat de pers nauwelijks notitie nam van de Vlaamse schrijvers als Conscience, Ledeganck enz... (daarmee willen we de invloed van 'De

2 *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, Tielt, 1998, Deel A-F, p. 40.

Leeuw van Vlaanderen' in geen geval minimaliseren. Een krachtig bewijs daarvan is dat de enige linkse vereniging die Brugge rond 1848 telde, de naam van 'Jan Breydel en Pieter De Coninck' droeg); 4. dat de Vlaamse taalbeweging de meeste aandacht in de liberale pers kreeg.³ Eén van die bladen, 'Het Brugsche Vrye' (1848-1853), beet hierbij in alle opzichten de spits af.⁴

Gelet op de crisissfeer van de veertiger jaren was het niet uitgesloten dat de resultaten van ons onderzoek als tijdsgebonden oprispingen van radeloze kleinburgers moesten geïnterpreteerd worden en dat ze van zeer korte duur waren. Daarom hebben we de opzoekingen uitgebreid tot de periode van 1849 tot de val van de regering De Decker in 1857. In tegenstelling met andere Belgische steden waar vanaf 1849 radicale arbeidersverenigingen als paddestoelen uit de grond schoten, was dat te Brugge niet het geval: 'Jan Breydel en Pieter de Coninck' verdween spoorloos en er deden zich zelfs geen opstootjes meer voor.

We namen opnieuw systematisch de zes bestaande kranten door: twee liberale dagbladen 'Le Journal de Bruges' en 'L'Impartial de Bruges', drie min of meer katholieke: het dagblad 'La Patrie' en 'De Standaard van Vlaanderen' en de 'Gazette van Brugge' die driemaal in de week verschenen. Het liberale 'Brugsche Vrye' behandelden we al eerder. Het verdween onder het ministerie de Brouckère. Het liberaliserende weekblad 'Burgerwelzyn', dat voor het eerst het licht zag op 21 december 1850 konden we niet terugvinden⁵.

3 'Economische crisis en Vlaamse Beweging: reacties in de Brugse pers (september 1830-februari 1848)', in: *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, XIV, 1969, 1, pp. 3-43.

4 'Post-revolutionaire contestatie: priester Beeckman en zijn blad 'Het Brugsche Vrye' (1848-1853)', in: *Standen en Landen*, LX, 1972, pp. 211-300. Een aantal opmerkelijke uitspraken betreffende de 'Vlaamse grieven' werden in 'bijlage' samengebracht.

5 Meer informatie bij: R. Van Eenoo, *De pers te Brugge, 1792-1914*, Leuven-Parijs, 1961; id. 'De initiatieven op persgebied van de West-Vlaamse bisschoppen (1834-1852)', in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, II, 1970, 1, pp. 55-99; Andries van den Abeele: 'De drukker Bogaert in Brugge' en: 'Bogaert, drukkers in Brugge. Enkele biografische toetsen.' (Integraal gepubliceerd op Internet onder: 'Andries Van den Abeele').

HET MINISTERIE ROGIER OPNIEUW ONDER VUUR

Vanaf 1849 begon de ster van Rogier, na de succesrijke beginjaren, opvallend te tanen. De panische schrik voor sociaal oproer ebde weg en de politieke tegenstellingen staken weer het hoofd op. Vooral de wetten op de liefdadigheid, op het tijdelijke van de eredienst, op het Middelbaar Onderwijs en het wetsontwerp in verband met de successierechten stuitten op verzet. Zijn ruime meerderheid in het parlement brokkelde zienderogen af.

De houding van de Brugse bladen onderging onder deze regering weinig veranderingen. De twee liberale dagbladen 'Le Journal de Bruges' en 'L'Impartial de Bruges' en het weekblad 'Het Brugsche Vrye' gaven tijdens de eerste periode de hoofdtoon aan. Ze voerden wel geen oppositie maar gaven niettemin onomwonden te kennen dat ze van het ministerie meer daadkracht verwachtten. 'Het Brugsche Vrye' gebruikte hierbij de scherpste taal. Vanaf 1849 vatte 'L'Impartial de Bruges' helemaal post aan de zijde van de regeringsleider, uitte geen enkel kritisch woord meer en nam de hoofdartikelen van het semi-regeringsblad 'Le Journal de Liège' vrijwel in extenso over. 'Le Journal de Bruges' bleef de regering genegen, maar legde meer reserve aan de dag. Ze trokken aan hetzelfde zeel van zodra de regeringsinitiatieven op klerikaal verzet botsten.

'L'Impartial de Bruges' en 'Le Journal de Bruges' weigerden echter 'Het Brugsche Vrye' te volgen in zijn actie voor het behoud en de verspreiding van de Vlaamse taal. Een zeldzame keer nog liet 'L'Impartial' zich ontvallen dat de kredieten tussen Vlaanderen en Wallonië onrechtvaardig verdeeld waren⁶. Elders merkte het blad op dat het bestaan van de twee 'rassen' geen hinderpaal mocht zijn voor de groei van de nationale eendracht. Het kon evenwel niet aanvaarden dat het Vlaams als officiële taal erkend werd, maar pleitte voor ondersteuning van zijn toneel, zijn letterkunde en zijn historici⁷. 'Le Journal de Bruges' beschouwde de Vlaamse beweging als een bedreiging voor het voortbestaan van

6 Impartial de Br.: 7.6.1851, p. 1.

7 Impartial de Br.: 9.7.1849, p. 1.

België⁸ en het Vlaams als ‘un obstacle permanent au déplacement des ouvriers’. De uitgeefster Caroline Popp repte met geen woord meer over economische achteruitstelling van Vlaanderen. Ze koesterde wel een gemeende waardering voor de Vlaamse taal en letterkunde⁹. Het ‘Brugsche Vrye’ liet geen twijfel bestaan omtrent zijn Vlaamse overtuiging.

De klerikale bladen vormden de tegenpool en vertoonden minder uitgesproken tegenstellingen: ‘La Patrie’ probeerde aanvankelijk wat te schipperen tussen het liberale en het katholieke kamp; ‘De Gazette van Brugge’ beweerde een neutraal standpunt in te nemen maar ontleende haar standpunten aan ‘Het Handelsblad’ van Antwerpen. ‘De Standaerd van Vlaanderen’ noemde zich ronduit klerikaal en voorstander van de Vlaamse Beweging: ‘De Vlaemsche Beweging zal onze moedertaal doen eeren, en ter zelve tijde onze rechten doen gelden; en ons verlossen van de fransche overheersing, die zich in het midden van ons is komen plaetsen’¹⁰. Ze behielden die eigen koers totdat de bisschop, begin 1852, de hand wist te leggen op de eigendom van ‘De Standaerd van Vlaanderen’ en ‘La Patrie’ en de redactie ervan toevertrouwde aan Amand Neut¹¹. Ze voerden voortaan eensgezind oppositie en namen de verdediging op van de landbouw- en de katholieke belangen. Zo waren ze van oordeel dat de economische politiek van Rogier uitsluitend gericht was op de stedelijke belangen en de Waalse nijverheid¹². Dat thema kwam regelmatig en onder verschillende vormen aan bod. Ze bestendigden aldus de kritiek die ze in de veertiger jaren hadden geuit. De landbouwtentoonstellingen en het landbouwonderwijs waren volgens hen echte mystificaties. De handelsverdragen met de buurlanden werden afgedaan als een imbrogljo waarmee ‘het waelsch ministerie’ en de ‘Luiker-waelen’ de veeteelt, de landbouw en de visvangst

8 Journ. de Br.: 19.7.1849, p. 1.

9 Journ. de Br. 19.10.1948, p. 1, 19.7.1949, p. 1. Het blad nam wel op 21.7.1849, p. 1 een weinig vleiend artikel van *Le Messenger de Gand* over ‘les flamingants’ over.

10 Stand. van Vl. 1.1.1848, p. 1.

11 La Patrie 21.4.1851, p. 1: de hoofdredacteur Pierre Lebrocqy verliet de redactie.

12 Gaz. van Br.: o.a. 16.4.1851, p. 1; 11.8.1851, p. 2, 27.2.1852, p. 1. – La Patrie: 23.1.1850, p. 3; 1.2.1850, p. 2.

dreigden te wurgen¹³. In zijn nieuwjaarswens van 1851 drong ‘De Standaerd van Vlaenderen’ aan op een evenredige verdeling van de belastingen, op dezelfde rechten en een eerlijke verdeling van de regeringssteun tussen de Vlaamse en Waalse industrie¹⁴. ‘De Standaerd van Vlaenderen’ schreef op 4 februari 1851: [De volksvertegenwoordigers blijven inactief]... ‘In plaats van onze belangen te moeten zien verwaarloosd worden voor de Walen die alles aan den Vlaenderen zouden willen weygeren, die zelfs de voortdelving der vaerten van Schipdonck en Zelzaete hebben doen ophouden’...¹⁵. Even later klonk het: [De regering trekt 25.000.000 fr. uit voor de Maas en 2.000.000 fr voor Vlaenderen, meteen het bewijs]... ‘dat de Walen alles willen hebben en de Vlaenderen nog meer zoeken te onderdrukken’¹⁶ of ‘De belangen der Vlaenderen worden aen die der Waelsche provintiën geslacht-offerd’¹⁷. De landbouwpolitiek werd als volgt neergesabeld: ‘In den tyd dat ons land van geene komedianten bestierd was, noch boereschoolen had, noch geene reuze landbouwfeesten kende, waren de landbouwers in onze provincie gelukkig en kwamen

13 Stand. van Vl. : 22 en 25.11.1851, p. 1, 3, 8 en 22.1.1852, p. 1; 3.2.1852, p. 1; 29.6.1852, p. 1: Vlaamse nijverheid opgeofferd aan de Luikse; 8.7.1852, p. 1: De producten die Vlaenderen produceert mogen vrij worden ingevoerd, de Waalse worden beschermd en bij de invoer zwaar belast; 26.8.1852, p. 1: Verdrag met Frankrijk gunstig voor de Luikse industrie maar niet voor Vlaenderen. 31.8.1852, p. 2; 2-7-9-11-21-28-9; 12, 26 en 28.10.1852, p. 1. Het verdrag met Frankrijk betekent een doodsteek voor Vlaenderen; 27.1.1853, p. 1.

14 Stand. van Vl.: 2 en 4.1.1851, p. 1.

15 Stand. van Vl.: 4.2.1851, p. 1; 13.3.1851, p. 1 en 2; 20.5.1851, p. 1; 29.7.1851, p. 1.

16 Id. 1.7.1851, p.1: Vlaenderen wordt in elk opzicht onrechtvaardig behandeld. De verhoging van de belastingen op de tabak valt alweer in hun nadeel uit. 5.7.1851, p. 1: de Vlaamse nijverheid en landbouw worden belast, de Waalse niet; de Vlamingen betalen meer belastingen dan de Walen; 23.8.1851, p. 2: alles voor en door de Walen.

17 Ibid; 11 en 20.11.1851, p. 1. (in verband met de geplande openbare werken). 23.8.1851, p. 2; 25.5.1852, p. 2: ‘Alles voor Luik. [...] Wat moet men daer nu uit besluiten? Dat de ministers voor hunne geliefde Walen boven de eerste 9.000.000 fr. er nog 9 andere zullen komen vragen? Dat is ministeriële regtveerdigheid.’ 22.1.1852, p. 1; 5.2.1852, p. 1: [de cijfers over de Vlaamse ellende zijn correct]: ‘zouden onze Luikse verlossers ons gelieven te logenstraffen?’; 12.2.1852, p. 1: geld voor alles, maar niet voor Vlaenderen; 14.2.1852, p. 2: overtroming van de Yzer, maar geen geld beschikbaar voor Vlaenderen; 17.2.1852, p. 1; 17-19 -22 .6.1852, p.1. Gelijkaardige uitvallen op: 5-7-10-12-14-17-21.8.1852, p. 1; 6.1.0852, p. 2: ‘Wat het nieuw ministerie te doen staet?’ [Elke provincie moet evenveel ontvangen]: ‘Het moet het geld der Vlamingen in den Maes niet gaen storten, want wy hebben er waerachtig geen te veel’; 22.1.1853, p.1: het ministerie drijft de spot met de Vlaamse werklieden in de textielnijverheid.

gemakkelijk aen het brood, maer nu dat wij fransche en waelsche gelukzoekers en ministers hebben, die zich met den landbouw hebben komen bemoeien, waervan zij niet meer kennen dan de blinde van de kleuren, gaet den landbouw om zeep en den boer te gronde¹⁸. Het commentaar was niet malser in verband met het handelsverdrag met het Zoll-Verein: ‘... volgt uit dit alles niet dat de ministers de oprijzende Vlaemsche nijverheid snoodelijk ver-raden hebben? [...] De ministers en rijke lieden worden door onze ministers beschermd, en de arme vlaemsche werklieden worden onmenschelijk geslagtofferd!?! [...] En dat doet het nieuw poli-tiek!’¹⁹. Het woordgebruik van ‘De Gazette van Brugge’ verschil-de nauwelijks²⁰. Op 1 maart 1852 klonk het ‘[De regering]... die onze armoede tot spot, aen den overvloed der Waelsche provin-tiën doen dienen’ en het wierp op 29 september 1851 minister Frère-Orban voor dat hij ‘wilt den voorspoed der verlatene Vlae-nderen aen de Waelsche provintiën slagtofferen...’²¹. ‘La Patrie’ bleef hierbij niet achterop: ‘... Les grandes villes, la partie du pays qui produit peu ou point de céréales, qui ne s’adonne pas à l’élève du bétail, doit se trouver parfaitement bien de ce système; mais nous Flandres, mais nous éleveurs, mais nous fermiers, mais nous pêcheurs, nous y trouvons une ruine complète...’²².

Opmerkelijk was hun eensgezindheid op het gebied van de Vlaamse taalbeweging. De strijd voor het behoud van het West-Vlaams dialect werd opgegeven. Mgr. Malou had trouwens van bij zijn aantreden het gebruik van de algemeen erkende spelling

18 Ibid. 20.2.1851, p. 1.

19 Ibid. 30.3.1852, p. 1.

20 Gaz. van Br. 2.1.1851, p. 1; 19.3.1851, p. 1; 18.4.1851, p. 1; 23.5.1851, p. 1 (ivm. ‘De nieuwe regten op den tabak’; 11.8.1851, p. 2 ivm. Openbare werken: ...Het komt hier op neer: ‘Alles voor Luik en niets voor de Vlamingen... [...] de belangen der Vlamingen aan de Luikerwaelen te slagtofferen...’; 7.1.1852, p. 1: ‘...In myn oogen is dit traktaet [met Nederland] het doodkleed van onzen koophandel en nijverheid, en den ondergang van het bestaan van Vlaenderen’; 27.2.1852, p. 1: ‘Vlaamse nijverheid opgeofferd aan Luik en Frère, maar niets voor Vlaenderen’; 14 en 21.7.- 25.8.- 27.8.- 6.9.1852, p. 1: Het handelsverdrag met Frankrijk is uitsluitend in het voordeel van de Waalse nijverheid en levert geen voordeel op aan Vlaenderen’; 4.11.1852, p. 2: Minister Liedts sloot een verdrag af met Nederland: ‘...die schandelijk onze veeteelt en de belangen van onzen landbouw opgeofferd heeft aan de gulzigheid der Luikerwalen...’

21 Ibid. 19.9.1851, p. 2.

22 La Patrie: 10.4.1819, p. 2.

voorgescreven²³. De lichtontvlambare 'Gazette van Brugge' zocht nu alle denkbare grieven op en samen met de 'Standaard van Vlaenderen' en 'La Patrie' ijverden ze voor Vlaams in het onderwijs, de rechtbanken en de administratie²⁴. 'La Patrie' beweerde op 30 juni 1849 dat de Vlamingen onderdrukt werden door de Walen, voorspelde op 9 juli van hetzelfde jaar 'une fatale scission entre flamands et wallons'²⁵ om de week daarop op een volle paginabreedte te verkondigen dat er geen rassenonderscheid bestond tussen Vlamingen en Walen en dat beiden afstamden van de Germanen²⁶.

HET KABINET-HENRI DE BROUCKÈRE (31 OKTOBER 1852 -
4 MAART 1855) ZORGDE VOOR EEN ADEMPAUZE

De formateur kon een tijdlang profiteren van een gespannen internationale context en van een evenwichtig verdeelde Kamer. De tegenstelling tussen de voor- en tegenstanders van de vrijhandel bleven zorgen voor verdeeldheid in eigen rangen. Dat was ook te Brugge het geval.

'L'Impartial de Bruges' evolueerde verder naar een gematigd liberalisme en ontweek stelselmatig alle polemieken. 'Le Journal de Bruges' werd de uitgesproken tolk van de doctrinair liberalen. Ze duldde geen enkele toegeving aan de klerikalen meer. 'Le mixte déguisé' van het kabinet de Brouckère beviel haar allerminst. De klerikale pers richtte haar aandacht vrijwel uitsluitend op de eco-

23 Malou aan [...], Brussel, 13 maart 1849, Bisschoppelijk archief Brugge, B. 291: 'Il faut absolument suivre l'orthographe de Gand et de Malines pour le flamand. Il n'y a aucun motif de faire bande à part et de vouloir être plus sage que tout le monde. Du reste qu'on fasse cela sans bruit et sans éclat...'

24 Gaz. van Br.: 2.1.1850, p. 1; 3.4.1850, p. 1; 2.1.1851, p. 1; 14.2.1851, p. 1 en 2; 10.5.1851, p. 1: 'Den franschen Rogier en de vlaemsche tael; 5.1.1852, p. 1: 'De Vlaemsche Tael': dringt aan op een Nederlandse vertaling van het Staatsblad; 25.8.1852, p. 1; 1.9.1852, p. 1; Stand. van Vl.: 10.7.18549, p. 1: publiceerde een petitie uitgaande van de 'Maatschappij ter bevordering van de Nederlandse Taal en Letterkunde; 14.7.49, p. 1: beweerde dat het Vlaams geminacht wordt door de Walen; 16 en 21.8.1849, p. 1; 2, 11 en 18.1.1851, p. 1; 13.3.1851, p. 1 en 2; 9 en 18.9.1851, p. 1. C: 'beschaving zonder Vlaemsch is een leugen; 30.1.1851, p. 1 en 1.4.1852, p. 1 vraagt om uitsluitend vlaamse vertegenwoordigers te kiezen; 28.8.1852, p. 1; 20.1.1853, p. 1.

25 La Patrie: 9.7.1849, p. 1; 14.2.1852, p. 2; 5.6.1852, p. 1; 36.6.1852, p. 2.

26 Ibid. 13.7.1849, p. 2, 17.7.1849, p. 2; Verder ook: 18.12.1849, p. 3; 9.1.185, p. 3; 22.8.1850, p. 2; op 11.12.1850, p 3 had ze het tegen 'Le Français Rogier' en 'le Wallon Frère'.

nomische problemen en vooral op de wet die de vrije invoer van graan en vee moest verhinderen. Ze ontweek de politieke wrijvingspunten. 'De Gazette van Brugge' zegde zelfs luidop dat ze alle discussies over de liefdadigheid, het onderwijs en de kiesherforming uit de weg ging. 'La Patrie' stemde niet in met een paar regeringsmaatregelen maar sloeg ook een kalme toon aan. 'De Standaard van Vlaanderen' bedwong zo goed mogelijk haar wrevel maar liet niet na erop te wijzen dat Vlaanderen de vragende en benadeelde partij bleef²⁷. Men dulde de Brouckère maar geliefd was hij niet. Algemeen gezien viel op dat de artikelen waarin de tegenstelling Vlaanderen-Wallonië werd bespeeld, in aantal en kracht verminderden.

Het terrein van de Vlaamse taalbeweging werd zeer zelden door de liberale pers betreden maar behoudens 'La Patrie', des te meer door de klerikale. 'De Standaard van Vlaanderen' en 'De Gazette van Brugge' bleven hameren op slogans als: Vlaams in het onderwijs, de administratie en het gerecht²⁸. De waardering voor een ophefmakend artikel dat in de 'Journal historique et littéraire' was verschenen, maakte duidelijk dat beiden het eens waren met het toenmalig minimum-programma van de flaminganten. 'De Gazette van Brugge' onderscheidde zich van het duo 'La Patrie' - 'Standaard van Vlaanderen' door haar groot geloof in de functie van het Vlaams kulturele leven²⁹.

27 Stand. van Vl.: 1.2.1853, p. 1; 'Niets voor Vlanderen'; 8.2.1853, p. 1; ministerie heeft wel geld voor Luik en Wallonië, maar geen openbare werken voor Vlaanderen; 17.3.1853, p. 1; 26.4.1853, p. 1; 24.9.1853, p. 1; 29.9.1853, p. 1; 13.10.1853, p. 1; 20.10.1853, p. 1; 11.5.1854, p. 1.

28 Stand. van Vl.: 20.1.1853, p. 1; 24. 3.1853, p. 1; 15.10.1853, p. 1; 14.2.1854, p. 1; 14. 18 en 21.3.1854, p. 1; 18.4.1854, p. 1; 20.5.1854, p. 1 Gaz. van Br.: 14.1.1853, p. 1. C; 25.3.1853, p. 1; 2.11.1853, p. 2; 20.5.1854, p. 1: akkoord met een petitie van het Vlaams Middenkomiteit.

29 Stand. van Vl.: 13.1.1853, p. 2; Gaz. van Br.: 12.1.1854, p. 1; 31.10.1853, p. 3: een artikel over het succes van het nederlands toneel; La Patrie: 18.10.1854, p. 1.

HET KABINET PIETER DE DECKER (30 MAART 1855 -
30 OKTOBER 1857) REDT HET NIET

Deze regering was de laatste poging van de koning Leopold I om de vorming van partijregeringen tegen te houden. De viering van het 25 jarig bestaan van België, de oprichting van een commissie voor onderzoek van de Vlaamse taalgrievan, en een kordate houding ten aanzien van Frankrijk op het gebied van persvrijheid, verwekten een tijdelijke euforie, maar volstonden niet om een blijvende verzoening te verwezenlijken. De bespreking van de examenjury, een conflict met de professoren van de Gentse universiteit en vooral de wet op de liefdadigheid zorgden voor de anticlimax. De uitslag van de gemeenteverkiezingen van oktober 1857 gaven dat laatste unionistische kabinet de doodsteek.

Ondanks het feit dat de tegenstellingen tussen de klerikalen en de liberalen onder De Decker aangroeyden, was er geen spoor van toenadering te bespeuren tussen de twee Franstalige liberale bladen. Integendeel zelfs. 'Le Journal de Bruges' wees elke vorm van unionisme consequent af en zette zich krachtig in om De Decker te verwijderen. Het aantal hoofdartikelen gericht tegen de machtswellust en geldhonger van de geestelijkheid nam geen einde. De houding van 'L'Impartial' vertoonde minder rechtlijnigheid. De ruzie met 'Le Journal de Bruges' over vrijhandel of protectionisme werd niet bijgelegd. Wel viel 'L'Impartial' even scherp uit tegen de klerikalen en kreeg Mgr. Malou het er even regelmatig van langs. Sommige tekenen wezen echter op een heroriëntatie – de zoveelste – van de redactie. Aldus vroeg 'L'Impartial' onverwachts weer aandacht voor de Vlaamse beweging, erkende het de gegrondheid van zijn desiderata en waarschuwde zijn liberale partijgenoten dat deze jonge en beloftevolle vleugel bij een blijvende onverschilligheid van de zijde van de Franstalige liberalen zich wel eens in de armen van de klerikalen zou kunnen storten³⁰.

Aan het katholieke persfront onderging 'La Patrie' een ware me-

30 Impartial de Br.:16.6.1855, p. 1; 22.8.1856 p. 1. 18.8.1856, p. 1 brengt verslag uit over 'le congrès linguistique' te Antwerpen; 1.3.1857, p. 1.

tamorfose. De opmaak van het blad werd herschikt en de voorpagina werd voorbehouden aan binnenlands politiek nieuwe en redactionele standpunten. Daarmee trok het blad zich kwalitatief op tot het peil van de meest vooraanstaande nationale bladen. Samen met 'De Standaard van Vlaenderen' en 'De Gazette van Brugge' slaagden ze er niet in om de illusie in stand te houden dat het kabinet De Decker wel een unionistisch maar geen partijpolitieke regering was. Graag hadden ze alle 'antiklerikale' wetten van Rogier willen zien verdwijnen.

Van de hoop die de komst van De Decker in Vlaamsgezinde midde-nden had gewekt, brak alleen in de vlaamstalige pers iets door. 'La Patrie' stelde zich van nu af duidelijk ongeïnteresseerd op. De hoofdredacteur Amand Neut hield niet van Vlaams toneel, ook niet van toneel in een andere taal, hij verachtte het Gentse hoogstudentenverbond 't Zal wel gaan' en hield de lezers van 'La Patrie' vrijwel volkomen in de onwetendheid over de evolutie van de taalgrieven³¹. In 'De Standaard van Vlaenderen', waarvan hij eveneens de hoofdredactie waarnam, ging hij op een andere wijze tewerk. Daar wist hij enthousiasme op te brengen voor elke vooruitgang en onderschreef hij enkele punten van het Vlaams eisenprogramma³². De vroegere controversale Walen versus Vlamingen verdween nu zo goed als helemaal op de achtergrond. Op 6 februari 1855 beschreef hij in een lyrisch gestemd hoofdartikel het belang van de 'De Vlaemsche Tael': 'hoeksteen van België, grondslag van het volksbestaan, barrière tegen vreemde overweldiging, revoluties en zedeloze boeken, beschermer van de godsdienst, verspreider van volksbeschaving'. Op 8 februari 1855

31 La Patrie: 12.7.1856, p. 1. Op 25.8.1856, p. 1 toonde hij zich wel voorstander van de grievencommissie; 18-20-25-29.10.1856, p. 1: 'La littérature flamande à l'université'.

32 Stand. van Vl.: 3.2.1855, p. 1 en 2: het Vlaams bevordert de zedelijke ontvoogding; 3.11.1855, p. 1 en 2: het is geen oneer meer om in het Vlaams te schrijven; 20.1.1855, p. 1: protesteert tegen de eentalig Franse uitgave van het budget van de stad; 28.4.1855, p. 1: maakt publiciteit voor het tijdschrift 'De Vlaemsche school'; 31.5.1855, p. 1 en 19.7.1855, p. 2: stelt vast dat het Vlaams vooruitgang boekt in de Akademie voor Geneeskunde; 20.3.1856, p. 1 steunt 'het Vlaemsch toneel'; 12.7.1856, p. 1 publiceert het Koninklijk Besluit dat de grievencommissie instelde; 19 en 28.8.1856 brengt een omstandig verslag over 'Het Taelkongres'; 27.1.1857, p. 1. dringt aan op Vlaams in het onderwijs; 17.2.1857, p. 1: brengt kritiek uit op een gespieerde petitie van Michiel Van der Voort.

had hij het nog op de 'Waalse ambtenaren' gemunt, maar op 4 augustus 1855 klonk de toon helemaal anders: 'Echter willen wij geenszins dat de Vlamingen ten nadeele der Walen begunstigd worden: voor ons zijn Walen en Vlamingen gelijk. Allen zijn Belgen, en alle Belgen moeten voor de wet gelijk zijn'. 'De Gazette van Brugge' volgde dezelfde koers, zij het op een minder dubbelzinnige wijze³³. Naar aanleiding van de bespreking van de handelspolitiek van de regering, en specifiek de invoer van vreemde vis, kwam de tegenstelling Walen en Vlamingen nog eenmaal te berde: 'Maer het zyn slechts de Vlaemsche provincien die door dien invoer lyden zullen, en aen de vlaemsche belangen laten de Walen zich toch weynig gelegen'³⁴. Voor het overige volgde het blad met sympathie maar zonder veel enthousiasme de evolutie van de Vlaamse Beweging buiten Brugge³⁵.

BESLUIT

In de *Nieuwe geschiedenis van België, deel I. 1830-1905* schreven Eliane Gubin en Jean-Pierre Nandrin: 'Op het einde van de jaren 1840 blijft de Vlaamse Beweging een marginale stedelijke stroming, bezielde door een handvol mannen: ze is als een generale staf zonder troepen. Ze vindt ook geen weerklank bij de Vlaamse bevolking, die, zoals we reeds zagen, is overgeleverd aan een ernstige economische en sociale crisis en meer in beslag wordt genomen door de zorg om niet van de honger te sterven dan door de verdediging van de rechten van de Vlaamse taal of door het verkrijgen van een Vlaamse academie. De dramatische toestand van de Vlaamse bevolking is niet onbekend bij de Vlaamse militanten; hij vormt zelfs de achtergrond van talloze romans maar wordt nooit geïntegreerd in hun eisenprogramma'³⁶.

Gezien vanuit het standpunt van de auteurs die vooral de acties

33 Gaz. van Br.: 5.12.1855, p. 1; 28.4.1856, p. 2; 12.7.1856, p. 1: uit zijn tevredenheid over de instelling van de Grievencoömissie; 5.7.1856, p. 2: dringt aan op het gebruik van het Vlaams voor de rechtbanken.

34 Gaz. van Br. 28.12.1857, p. 1.

35 Ibid. o.a. 5-7-31.7.1856, p. 1; 19.11.1956, p. 1.

36 E. WITTE, J.-P. NANDRIN, E. GUBIN, G. DENECKERE, *Nieuwe geschiedenis van België I. 1830-1905*, Tielt, 2005, p. 399.

van de Vlaamse protagonisten bestudeerden, is deze analyse, ook voor wat Brugge betreft, correct. Tijdens de behandelde periode treden er inderdaad geen uitgesproken Vlaamsgezinde organisaties of militanten op de voorgrond en de Vlaamse kranten volgen met sympathie maar van op verre afstand de Vlaamse Beweging. Ze onderschreven eisenprogramma's die elders werden ontwikkeld maar namen zelf geen eigen initiatieven. Ook troffen we geen aanwijzingen aan van het bestaan van invloeden die de literatoren zouden uitgeoefend hebben. Nochtans blijven we geloven dat de economische crisis en de hevige reacties op de gevoerde economische politiek een zeer belangrijke – maar ook door Nörtermann verwaarloosde – factor is geweest bij de vorming van een Vlaams bewustzijn en een eigen 'identiteit'. Gedurende een kwart eeuw heeft de Brugse pers, aanvankelijk zowel de Franstalige als de Vlaamse en uiteindelijk alleen de Vlaamse, de grieven telkens en telkens weer vertaald in een tegenstelling Vlamingen tegen Walen. Het is moeilijk voorstelbaar dat die perscampagnes geen sporen zouden hebben nagelaten.